

Zachycení ekonomických vztahů ČR k zahraničí v národních účtech v letech 1995 až 2006

Shrnutí

Pozice zahraničního obchodu České republiky, který spojuje české národní hospodářství se světovou ekonomikou v celém sledovaném období posilovala. Rozsah zahraničního obchodu vyplývá především z úrovně vnitřní ekonomiky ČR. Zahraniční obchod má pro ČR velký význam a jeho úloha je určena především postavením průmyslu v české ekonomice, avšak vliv mají i přírodní podmínky (nedostatečná surovinová základna, dopravní poloha) a rozsah území. Výsledky zahraničního obchodu ve sledovaném období měřené celkovým vývozem i dovozem a saldem ukazují na změny, ke kterým v průběhu dvanácti let došlo. Po konfrontaci těchto změn a celkových výsledků zahraničního obchodu s vývojem produkce a zejména hrubého domácího produktu se ukazuje, že růst základních produkčních charakteristik byl v celém sledovaném období značně pomalejší než růst celkového obsahu zahraničního obchodu. Ve srovnatelných cenových podmínkách (stálé ceny 2000) připadlo v roce 1995 na 1000 Kč vytvořeného HDP celkového vývozu za 439,80 Kč a celkového dovozu za 451,30 Kč, avšak do roku 2006 se tento poměr zvýšil na 941,10 Kč a na 945,30 Kč, tj. více než dvojnásobně. Rozhodující vliv na vývoj těchto poměrů měly zahraničně obchodní transakce ve zboží; na 1000 Kč HDP (v s.c. 2000) v roce 2006 připadlo vyvezeného zboží za 847,50 Kč a dovezeného zboží za 835,50 Kč, což ve srovnání s rokem 1995 bylo více 2,69 násobně resp. 2,24 násobně. Aby do ČR v roce 1995 ve stálých cenách 2000 mohlo být dovezeno zboží a služeb za 1000 Kč, muselo být vyvezeno výrobků za 974,40 Kč. Ke stejnému množství dovozu v roce 2006 bylo potřeba vyvézt výrobků za 995,60 Kč, tj. více o 2,2 %, což vyjádřeno reálně představuje předstih růstu vývozu před dovozem. Růst cen celkového vývozu o 11,5 % při nepatrném zvýšení cen celkového dovozu (o 0,5 %) ve sledovaném období vedl k tomu, že zatímco náročnost dovozu na zdroje vyprodukované vývozem se zvýšila 2,60 násobně, tak kupní síla vývozu vzrostla 3,27 násobně. Zároveň to znamenalo, že za jedenáct let, díky cenovému pohybu bylo dosaženo čistého zisku 88,7 mld. Kč z obchodních operací na zahraničních trzích. Cenový pohyb v zahraničním obchodě, který se projevil hlavně zdražením celkového vývozu, vedl ke zhodnocení národní práce na zahraničních trzích a z důchodového hlediska měl dopad na rychlejší růst hrubého domácího důchodu (reálně) než HDP.

V souhrnu za léta 1995 až 2006 bylo více dovezeno než vyvezeno zboží a služeb o 338 mld. Kč v běžných cenách a o 975,8 mld. Kč ve stálých cenách 2000. V jednotlivých letech se poměr mezi hodnotou i objemem dovozu a vývozu pohyboval ve značném rozpětí; nominálně od 111,9 % (v roce 1996) po 95,8 % (v roce 2006) a reálně od 110,1 % (v roce 2003) po 100,4 % (v roce 2006). Kvalitativně výrazně odlišný byl vývoj v uplynulých třech než v předchozích osmi letech. Do roku 2003 ve srovnání s rokem 1995 předčil růst dovozu růst vývozu o 13,8 p.b. (reálně 202,6 % proti 188,8 %), avšak do roku 2006 oproti roku 2003 již dovoz zaostal za vývozem o 13,8 p.b. (reálně 142,6 % oproti 156,4 %), což našlo svůj odraz ve všech intenzitních charakteristikách.

Saldo celkového vývozu a dovozu v poměru k HDP se změnilo v běžných cenách z -4,3 % v roce 1995 na 4,2 % v roce 2006 a ve stálých cenách 2000 ve stejných letech z -1,2 % na -0,4 %, avšak tento poměr byl v některém období vysoce negativní (např. -6,4 % v roce 2002 a -7,2 % v roce 2003). Do roku 2006 ve srovnání s rokem 1995 na růst HDP reálně o 37,9 % měl čistý vývoz pozitivní vliv 0,9 p.b., v tom byl příspěvek zbožových operací kladný 7,2 p.b. a službových operací záporný 6,3 p.b. Meziročně se vlivy čistého vývozu na HDP pohybují v rozpětí od velice negativních -3,8 p.b. (rok 1996) po značně pozitivních 4,8 p.b. (rok 2005).

Vývoj hodnoty hrubého disponibilního národního důchodu byl negativně ovlivněn zejména značně rychlejším růstem prvotních důchodů nerezidentům než jejich růstem od nerezidentů, k čemuž se v posledním roce sledovaného období přidalo i větší zrychlování růstu běžných transferů nerezidentům než transfer od nerezidentů. Odliv více než bilionů Kč z ČR do zahraničí formou čistých prvotních důchodů v uplynulých dvanácti letech i při více než dvouset miliardovém přílivu čistých běžných transferů ze zahraničí do ČR znamenal nejen nižší hodnotu hrubého disponibilního důchodu než HDP, nýbrž i její pomalejší růst. V důsledku většího zvyšování výdajů na konečnou spotřebu než disponibilního důchodu docházelo k nižší tvorbě hrubých národních úspor než byla potřeba financování výdajů na tvorbu hrubého kapitálu. Vysoké dvanáctileté záporné saldo národních běžných transakcí s nerezidenty (1 208,9 mld. Kč) znamená, že míra financování výdajů na tvorbu hrubého kapitálu z vnějších zdrojů dosáhla 15,3 %. To způsobilo rostoucí vnější zadlužení resp. čistých výpůjček ze zahraničí.